

Številka:093-2/2018/7
Datum: 24. 5. 2018

Zadeva: Zapis 57. posveta predstavnikov registriranih verskih skupnosti z naslovom Sovražni govor – od besed k dejanjem

Ministrstvo za kulturo je v četrtek, 10. maja 2018, organiziralo 57. Posvet predstavnikov registriranih verskih skupnosti z naslovom Sovražni govor – od besed k dejanjem na temo implementacije Akcijskega načrta OZN za verske voditelje in (druge) akterje za preprečevanje spodbujanja k nasilju, ki lahko povzroči grozodejstva.

Na posvetu so sodelovale naslednje verske skupnosti: Ordo Templi Orientis Slovenije, Krščanska adventistična cerkev, Verska skupnost enakih možnosti - VSEM, Buddha Dharma Zveza budistov v Republiki Sloveniji, Skupnost Baha'i Slovenije, Čezvesoljska Zombi cerkev blaženega zvonjenja, Slovenska starokatoliška cerkev, Mednarodne šola Zlatega rožnega križa, Skupnost za zavest Krišne, UPASANA – SANJAVA prostosti duha, svetovno-nazorska kozmološka skupnost, Makedonska pravoslavna skupnost v Republiki Sloveniji, Jehovove priče – krščanska verska skupnost, Svobodna Cerkev v Republiki Sloveniji, Mednarodna skupnost Kairos Krščanska Cerkev, Reformatorska krščanska cerkev Slovenije, Slovenska islamska skupnost milosti, Cerkve Jezusa Kristusa svetih iz poslednjih dni, Duhovna skupnost Omo Ela Iwori, Bela Gnostična Cerkev in Islamska skupnost v Republiki Sloveniji.

Poleg predstavnikov verskih skupnosti so se posveta udeležili sodelavci Urada za verske skupnosti: direktor **dr. Gregor Lesjak**, **Robert Cajhen**, **mag. Mojca Hardi** in **Marija Pajk Burja** ter več drugih zaposlenih na Ministrstvu za kulturo, ki jih zadeva problematika sovražnega govora.

Udeležence sta uvodoma pozdravila direktor urada **dr. Gregor Lesjak** in državna sekretarka **Damjana Pečnik**. Državna sekretarka je uvodoma izrazila veselje, da se je posveta udeležilo tako veliko število predstavnikov verskih skupnosti in zaposlenih na Ministrstvu za kulturo. Navzoče je pozdravila tudi v imenu ministra za kulturo Antona Peršaka, ki se zaradi zasedanja redne seje Vlade Republike Slovenije, posveta ni mogel udeležiti, in v njegovem imenu vsem skupaj zaželela uspešno delo. Poudarila je, kako pomembno je, da se pogovarjamo o temah, ki zadevajo nas vse. Akcijski načrt OZN za verske voditelje in (druge) akterje za preprečevanje spodbujanja k nasilju, ki lahko vodi h grozodejstvom je po njenem mnenju izjemen dokument s konkretnimi napotki, kako ravnati v primeru pojava sovražnega govora. Gre za dokument, ki ponovno uči sobivati in živeti skupaj. Po njenem mnenju je naloga nas vseh, tako države kot predstavnikov verskih skupnosti in vsakega posameznika, da sodelujemo, se povezujemo, smo stanovsko solidarni in usmerjeni k občemu dobremu. Za aktivno sodelovanje na posvetu se je zahvalila dr. Katarini Bergant, višji državni tožilki in vodji Okrožnega državnega tožilstva v Ljubljani, ter sodelavcem urada za organizacijo posveta. Pozdravni nagovor je sklenila z besedami slovenskega pisatelja Ivana Cankarja iz črtice Skodelica kave: »Zakaj srce je pravičen sodnik in ne pozna malenkosti ...«.

Dr. Gregor Lesjak se je v nadaljevanju zahvalil državni sekretarki Damjani Pečnik in ministru za kulturo Antonu Peršaku za uspešno sodelovanje v mandatu te vlade. Uvodoma je poudaril, da je treba za dobro razpravo o sovražnem govoru najprej natančno poznati obseg pojma

sovražnega govora, sovražni govor kot družbeno nesprejemljiv govor oziroma kot kaznivo dejanje po 297. členu Kazenskega zakonika (v nadaljevanju: KZ). Urad se je za pomoč pri razjasnitvi navedenih pojmov obrnil na Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije in dr. Katarina Bergant, višja državna tožilka in vodja Okrožnega državnega tožilstva v Ljubljani, se je povabilu prijazno odzvala.

Dr. Katarina Bergant je najprej spregovorila o sovražnem govoru v slovenski kazenski zakonodaji in sodni praksi. Izpostavila je, da v Republiki Sloveniji nimamo pravne definicije sovražnega govora, termina sovražnega govora ne pozna niti kazenska zakonodaja, temveč je le-ta vključen v kaznivo dejanje javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti. Na podlagi pravne in sociološke teorije je izpostavila naslednji dve definiciji sovražnega govora:

1. Sovražni govor je izražanje, katerega namen je ponižati, ustrahovati ali podžigati nasilje zoper osebo ali skupino ljudi, na temelju določenih osebnih naveznih okoliščin, kot so: rasa, narodnost, spol, vera, spolna usmerjenost, invalidnost, jezikovne sposobnosti, politično in moralno prepričanje, družbeni razred in poklic;

2. Sovražni govor je izražanje sovražnosti ali diskriminatornih predsodkov na račun naštetih osebnih okoliščin oziroma izražanje, ki je v celoti motivirano z rasnimi, etničnimi, verskimi, spolnimi in drugimi predsodki, pri čemer so vsi ti predsodki usmerjeni proti ranljivejšim skupinam.

Spregovorila je o pregonu sovražnega govora v Sloveniji in pri tem izpostavila, da je pravna ureditev sovražnega govora mnogo ožja od splošnega razumevanja sovražnega govora. Vsak družbeno nesprejemljiv sovražni govor ni enak kaznivemu sovražnemu govoru. Tudi vsaka razžalitev posameznika ali pa žaljiv ali neprimeren govor še ni sovražni govor, ki ga je mogoče kazensko preganjati. Temelj za presojo sovražnega govora je svoboda izražanja. To pravico ureja med drugim 10. člen Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljevanju: konvencija), ki določa: »Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja. Ta pravica obsega svobodo mišljenja ter sprejemanja in sporočanja obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti in ne glede na meje. Ta člen ne preprečuje državam, da zahtevajo dovoljenje za delo radijskih, televizijskih in kinematografskih podjetij. Izvrševanje teh svoboščin vključuje tudi dolžnosti in odgovornosti in je zato lahko podvrženo obličnostim pogojem, omejitvam ali kaznim, ki jih določa zakon in ki so nujne v demokratični družbi zaradi varnosti države, njene ozemeljske celovitosti, zaradi javne varnosti, preprečevanja neredov ali zločinov, za zavarovanje zdravja ali morale, za zavarovanje ugleda ali pravic drugih ljudi, za preprečitev razkritja zaupnih informacij ali za varovanje avtoritete in nepristranskosti sodstva.« Čeprav so vse ustavne in konvencijske pravice enakopravne, je svoboda govora, kot temelj pravnosti, hierarhično najvišje postavljena pravica. Pri kazenskem pregonu sovražnega govora pa trčimo ob omejevanje te pravice, do česar so vzhodnoevropske države, zaradi zgodovinskih dejstev, še nekoliko bolj previdne. Vendar nobena pravica ni absolutna, omejena je s pravicami drugih. Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju: ESČP) se pri presoji svobode govora sklicuje na 14. člen konvencije, ki govori o prepovedi diskriminacije. Pomembno mesto v evropski zakonodaji ima na področju svobode govora tudi Priporočilo Sveta Evrope R (97) 20 o sovražnem govoru, ki ga opredeljuje kot "vse oblike izražanja, ki širijo, spodbujajo, promovirajo ali opravičujejo rasno sovraštvo, ksenofobijo, antisemitizem ali druge oblike sovraštva, ki temeljijo na nestrpnosti, agresivnem nacionalizmu ali etnocentrizmu, diskriminaciji in sovražnosti proti manjšinam, priseljencem ali ljudem tujega rodu". To definicijo je kot izhodišče svojega delovanja vzela večina nevladnih organizacij in iniciativ civilne družbe tako v Evropi kot tudi v Sloveniji.

Problem sovražnega govora postaja po njenem mnenju vse večji zaradi spleta ter javnosti in množičnosti njegovega delovanja. Ključna pri tem je definicija javnega prostora, kdaj lahko govorimo o njem in kdaj ne.

V nadaljevanju svojega predavanja je predstavila primere tožilske prakse po 297. členu KZ ter izpostavila elemente kazenskega pregona v zadevi t.i. svinjskih glav na gradbišču ljubljanske džamije, ki ga kot višja državna tožilka sama usmerja in vodi.

Poudarila je pomen Konvencije o kibernetiski kriminaliteti, ki obravnava kibernetisko kriminaliteto z vidika priporočil, ki naj jih upoštevajo podpisnice Konvencije pri oblikovanju in reformi notranjega prava. Države članice Sveta Evrope so podpisale tudi Dodaten protokol h Konvenciji o kibernetiski kriminaliteti, ki obravnava inkriminacijo rasističnih in ksenofobičnih dejanj, storjenih v računalniških sistemih, ter Priporočilo Evropske komisije za boj proti rasizmu in nestrpnosti št. 6, ki je proti razširjanju rasističnega, ksenofobnega in antisemitskega gradiva preko spleta.

Pri sankcioniranju sovražnega govora sta po njenem mnenju temeljni dve vprašanji in sicer, prvič, kje je meja med svobodo izražanja in sovražnim govorom, ter drugič, kje se začne kazniv sovražni govor. Ustava Republike Slovenije v 63. členu (v nadaljevanju: ustava), ki govori o prepovedi spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepovedi spodbujanja k nasilju in vojni, določa: »Protiustavno je vsakršno spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti. Protiustavno je vsakršno spodbujanje k nasilju in vojni.« Svoboda izražanja pa je določena v 39. členu ustave: »Zagotovljena je svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja. Vsakdo ima pravico dobiti informacijo javnega značaja, razen v primerih, ki jih določa zakon«. Odgovor na vprašanje, kako visoko je postavljena pravica do svobode izražanja v Republiki Sloveniji, najdemo, po njenem mnenju, v Odločbi Ustavnega sodišča Republike Slovenije (v nadaljevanju: Ustavno sodišče) iz leta 1995, ki med drugim določa, da je svoboda izražanja neposreden izraz posameznikove osebnosti v družbi in konstitutiven temelj svobodne in demokratične družbe. Uporablja se jo pri tehtanju med eno in drugo pravico, ko pride do trka le-teh. Ustavno sodišče je s to odločbo pravico do svobode izražanja postavilo na prvo mesto med pravicami. Ob tem je ponovno poudarila, da nobena človekova pravica ni absolutna. Ustava v 15. členu določa uresničevanje in omejevanje človekovih pravic. V tretjem odstavku je tako določeno, da so človekove pravice in temeljne svoboščine omejene samo s pravicami drugih in v primerih, ki jih določa ta ustava. V četrtem odstavku 15. člena ustave pa je nadalje določeno, da sta zagotovljeni sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do odprave posledic njihove kršitve.

O javnem spodbujanju sovraštva, nasilja ali nestrpnosti govori 297. člen KZ, ki je umeščen v 29. poglavje, kazniva dejanja zoper javni red in mir. V nadaljevanju je predstavila probleme pravne interpretacije tega člena KZ. Vrhovno državno tožilstvo je v stališču, ki ga je zavzelo do 297. člena KZ postavilo zelo visoka merila za pregon sovražnega govora. Sovražni govor razlaga kot družbeni pojav, ki presega meje kaznivega dejanja in dodaja, da zato ni nujno, da vsaka zaznana oblika sovražnega govora, razširjanja predsodkov ali diskriminacije, čeprav protiustavna v smislu prvega odstavka 63. člena ustave, že izpolnjuje pogoje za kazenski pregon. Prav tako sovražni govor v nobenem primeru ne more biti kazniv, če v posledici ravnanja storilca ni bil ogrožen ali moten javni red in mir. V vsakem primeru mora za kaznivost izražanja obstajati objektivna možnost in tudi verjetnost (abstraktna nevarnost ni dovolj), da bi do kršenja javnega reda in miru prišlo. Poleg tega mora imeti kaznivi sovražni govor značilnosti govora, ki grozi s poškodbo objekta varstva (javnega reda in miru ali družbenih skupin).

Pogoji, ki morajo biti izpolnjeni za pregon sovražnega govora kot kaznivo dejanje, so: javnost delovanja; zavestno spodbujanje ali razpihovanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti; usmerjenost

zoper določeno skupino, opredeljeno po osebnih okoliščinah njenih pripadnikov; ogroženost javnega reda in miru.

Sovražni govor regulirata v Republiki Sloveniji tudi Zakon o medijih in Zakon o varstvu javnega reda in miru. Zakon o medijih v 8. členu določa: »Prepovedano je z razširjanjem programskih vsebin spodbujati k narodni, rasni, verski, spolni ali drugi neenakopravnosti, k nasilju in vojni, ter izzivati narodno, rasno, versko, spolno ali drugo sovraštvo in nestrpnost«. Sankcij za kršitev tega člena ni. V skladu z Zakonom o varstvu javnega reda in miru se kot prekršek opredeljuje nasilno in drzno vedenje, ki povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti in prizadetosti ali strahu ter nedostojno vedenje na javnem kraju. Storilca se lahko kaznuje z višjo globo, če ravna z namenom spodbujanja narodnostne, rasne, spolne, etične, verske in politične nestrpnosti ali nestrpnosti glede spolne usmerjenosti. Stanje v Sloveniji je po njenem mnenju takšno kakršno je, Zakon o medijih, ki sicer jasno določa prepovedano ravnanje, le-tega ne sankcionira, pomanjkljiv pa je tudi Zakon o varstvu javnega reda in miru.

Iz obstoječe sodne prakse ESČP po njenem mnenju izhajata dve kategoriji sovražnega govora. Pri prvi kategoriji, gre za zlorabo pravic iz 17. člena Konvencije. Takšnih pritožb ESČP vsebinsko sploh ne presoja ter razglasi pritožbo za nedopustno. Pri drugi gre za sovražni govor, ki ne krši temeljnih konvencijskih vrednot, zato ESČP v takšnih primerih pritožbo vsebinsko presoja.

Dr. Katarina Bergant je predavanje zaključila z besedami, da je svoboda govora zelo pomembna pravica, prav tako pa je pomembno tudi zavedanje, kako veliko težo imajo izrečene in zapisane besede. Moč besede je z uporabo družbenih omrežij v današnji družbi vse večja. Opozorila je na pomanjkljivo stopnjevanje sankcij zoper sovražni govor, zakonodaja bi lahko nudila različne sankcije tudi za milejše oblike sovražnega govora in ne le kazensko kaznovanje za najhujše oblike sovražnega govora, ki se ga v Sloveniji praktično ne izvaja. Po njenem mnenju v Sloveniji potrebujemo več sodne prakse na področju pregona sovražnega govora.

Predavanju je sledila razprava predstavnikov verskih skupnosti.

Drugi del posveta je bil namenjen obravnavi Akcijskega načrta OZN za verske voditelje in (druge) akterje za preprečevanje spodbujanja k nasilju, ki lahko vodi h grozodejstvom. **Dr. Gregor Lesjak** je dokument označil kot prvovrstno orožje za samoobrambo verskih skupnosti zoper sovražni govor. Po njegovem mnenju vsebina dokumenta izhaja iz spoznanja, da je spodbujanje sovraštva predhodilo vsem znanim grozodejstvom, kot so genocid, hudodelstva zoper človečnost in vojna hudodelstva. Če želimo preprečiti grozodejstva, ki v zgodovini človeštva predstavljajo največje možno zlo, potem je danes treba preprečevati spodbujanje sovraštva oziroma sovražnega govora. Akcijski načrt je namenjen voditeljem in predstavnikom verskih skupnosti ter njihovem konkretnemu ravnanju. Analiza predlaganih ukrepov v Akcijskem načrtu po njegovem mnenju pokaže, da močno presegajo interna priporočila za delo vsake verske skupnosti posebej. Usmerjena so h graditvi vzajemne solidarnosti med verskimi skupnostmi, k medverskemu sodelovanju in dialogu ter skrbi za obče dobro, ki presega posamezne religijske interese. Uresničevanje Akcijskega načrta in njegovih priporočil predstavlja velik izziv tudi v Sloveniji. Glede na število neverujočih v Republiki Sloveniji bi po njegovem mnenju morali v Sloveniji s stališča preprečevanja sovražnega govora, drugače kot to govori Akcijski načrt, veliko pozornosti nameniti tudi krepitvi dialoga med verujočimi in neverujočimi. Akcijski načrt ponuja izjemno pester in praktičen nabor novih in v Sloveniji še povsem neizkoriščenih zamisli za medverski dialog oziroma za sodelovanje med religijskimi organizacijami, nekatera izmed priporočil govorijo celo o pomenu in nujnosti dialoga verskih skupnosti s sovražnimi skupinami in tudi tistimi, ki jim pripisujejo skrajne oziroma diskriminatorne nazore in prakse. Medverski dialog je v Akcijskem načrtu razumljen s predpostavko vzajemne ali vsaj stanovske solidarnosti med vsemi kakorkoli verujočimi in

njihovimi skupnostmi. Ob koncu svojega razmišljanja je dr. Gregor Lesjak poudaril, da si bo urad v prihodnje prizadeval za pridobitev sredstev za projekte s področja medverskega dialoga ali dialoga med verujočimi in neverujočimi, za katera bi se lahko potegovale registrirane verske skupnosti. Svoje razmišljanje je zaključil z upanjem, da so predstavniki verskih skupnosti v Akcijskem načrtu našli spodbudo za svoje konkretno ravnanje.

Uvodni predstavitvi Akcijskega načrta so sledile predstavitve stališč verskih skupnosti. Svoja stališča so predstavili: **Marko Kerševan** (Slovenska starokatoliška cerkev), **Alenka Bone**, **Lama Tara Tulku Drimed Drolkhar Rinpoče** (Buddha Dharma - Zveza budistov v Republiki Sloveniji), **Igor Kernel** (UPASANA – SANJAVA prostosti duha, svetovno-nazorska kozmološka skupnost), **Aleksandra Zibelnik Badii** (Skupnost Baha'i Slovenije), **Andrej Pajnič** (Verska skupnost enakih možnosti - VSEM), **Tomislav Brumec** (Duhovna skupnost Omo Ela Iwori) in **Peter Zupan** (Svobodna cerkev v Republiki Sloveniji).

Ob koncu posveta je **dr. Gregor Lesjak** predstavnike verskih skupnosti opozoril na spletne strani Sveta Vlade Republike Slovenije za dialog o verski svobodi, na katerih lahko najdejo vse podatke o delovanju tega organa, kot so: ustanovitvene sklepe, poslovnik sveta, stalne člane sveta, sklice, gradivo in zapisnike sej. Predstavnike verskih skupnosti je pozval k aktivnemu sodelovanju s podajanjem vsebinskih predlogov za obravnavo na sejah sveta, ki jih lahko podajo preko članov in zastopnikov verskih skupnosti v svetu ali direktno Uradu za verske skupnosti. Dr. Gregor Lesjak se je na koncu predstavnikom verskih skupnosti zahvalil za sodelovanje in udeležbo na posvetu.

Pripravila:
mag. Mojca Hardi
sekretarka

dr. Gregor Lesjak
direktor